

<https://doi.org/10.62837/2026.3.227>

professor TARIYEL AZƏRTÜRK
“Şumerologiya-Etruskologiya-Türkologiya Mərkəzi”
tarikativ@frontier.com

**AQQLÜTİNASIYA TÜRK DİLİNİN HARMONİYASININ,
SINKRETİZMİNİN VƏ KONSERVATİVLİYİNİN ZƏMANƏTİDİRSƏ,
EYİNİ ZAMANDA ONUN MIXI YAZILI MƏTNLƏRİNİN
BƏRPASINDA ƏN BÖYÜK MANEƏDİR**

Xülasə

Məqalədə türk dilinin aqqlütinativ quruluşunun indiyə qədər heç kimə məlum olmayan ikili təbiəti araşdırılır — həm dilin struktur harmoniyasını, semantik dərinliyini və məntiqi sistemini formalaşdıran, onun konservativlik əmsalı kimi çıxış edən, həm də qədim mixi yazılı mətnlərin bərpasında metodoloji çətinliklər yaradan faktor kimi. Sonuncu faktor bütövlükdə nəinki ayrıca dilin özü üçün, hətta onun aparıcı sistemləri üçün tam sürpriz olsa da, müəllif göstərir ki, aqqlütinativliyin yanlış interpretasiyası Qərb dilçilik məktəblərində “şumer”, “akkad”, “urartu” və digər olmamış dillərin süni şəkildə yaranmasına səbəb olmuşdur. Məqalədə müəllifin “klonlaşdırma (modelləşdirmə)” metodu vasitəsilə qədim mətnlərin semantik və struktur bərpası təklif edilir və aqqlütinasiyanın türk düşüncə sistemi ilə əlaqəsi göstərilir.

Açar sözlər: Aqqlütinasiya, türk dili, mixi yazı, klonlaşdırma metodu, şumer dili, akkad dili, urartu dili, etrusk dili, erktoaktik, amniotik buğumlar, makro-daktik, dil strukturu, linqvistik modelləşdirmə

GİRİŞ

Türk dili aqqlütinativ quruluşa malik dillər ailəsinə daxildir və şəkilçilərin ardıcıl qoşulması yolu ilə mürəkkəb semantik və qrammatik strukturlar yaradır. Bu xüsusiyyət yalnız dil quruluşunun texniki elementi deyil, həm də qədim türk düşüncə sisteminin məntiqi modelidir.

XIX əsrdə mixi yazının deşifrə olunması qədim mətnlərin oxunmasına imkan yaratmışdır. Lakin nöqtəsiz və heca əsaslı yazı sistemi bu mətnlərin struktur və semantik bərpasında ciddi metodoloji problemlər yaratmışdır.

Metodologiya:

Tədqiqatda müəllif tərəfindən işlənmiş “modelləşdirmə” (qəlibləmə, formata salma, klonlaşdırma da demək olar) metodu [11; 2; 3; 4; 5] tətbiq olunur. Bu metod gil lövhələrdən oxunmuş və roman əlifbasına transliterasiya olundandan sonra xaotik qəliblənmiş və bu zaman kəskin zədələnmiş, fraqmentləşmədə azdırılmış mixi yazılı misraların, mətnlərin morfoloji və semantik bütövlüyünü bərpa etməyə yönəldilmişdir. Metodun əsasında misrada heca zəncirinin fasiləsiz saxlanması

deşifrəçi müəllif tərəfindən baş verən anomaliyaları kənarlaşdırmaq və ya onları bərpa etmək və dilin daxili məntiqinə uyğun struktur bərpası prosesi dayanır.

Analiz və müzakirə:

Tədqiqat göstərir ki, aqqlütinativ struktur türk dilinə yüksək generativ və semantik elastiklik verir. Lakin bu xüsusiyyətin mexaniki tətbiqi və yanlış interpretasiyası nəticəsində qədim mətnlərin semantik strukturu pozulmuş və süni dil modelləri yaradılmışdır.

Müxtəlif qədim dillər üzrə müqayisəli analiz göstərir ki, aqqlütinativ mexanizmin yanlış istifadəsi nəticəsində mətnlərin ilkin semantik məzmunu təhrif olunur.

Bizim “klonlaşdırma” metodumuz mixi yazılı türk dilindən saf bir “klon” çıxarır, halbuki Avropa alimləri dilimizin aqqlütinativliyini manipulyasiya edərək qüsurlu “klonlaşdırma” anlayışları yaradır və nəticədə şumer, akkad, urartu və s. kimi uydurma dillərin meydana çıxmasına səbəb olurlar. Bu, aqqlütinativ dilin öz daxilində özünü məhv etmə prosesidir. Bu, tibbdə sklerodermiya adlanan xəstəliyi xatırladan linqvistik anomaliyadır - immun sisteminin qorumaq əvəzinə orqanizmin özünə hücum etməsi kimi.

Bu tədqiqatda türk dilində aqqlütinasiyanın ikili təbiəti araşdırılır — həm ifadə zənginliyinin mənbəyi, həm də müəyyən metodoloji və linqvistik çətinliklərin səbəbi kimi. Müəllif vurğulayır ki, aqqlütinativ quruluş türk dillərinin daxili məntiqini, elastikliyi və semantik dərinliyini formalaşdırmış əsas xüsusiyyətdir. Lakin bu xüsusiyyətin mexaniki və ya yanlış şərh, xüsusilə türk dil sisteminin daxili məntiqinə bələd olmayan Qərb alimləri tərəfindən, çox vaxt səhv oxunuşlara səbəb olmuşdur. Məqalə aqqlütinasiyanın türk düşüncə sistemi və dil ənənəsi prizmasından yenidən qiymətləndirilməsi üçün yeni yanaşmalar təklif edir.

Türk dilinin aqqlütinativ təbiəti uzun müddət dilçilərin, filoloqların və tarixçilərin diqqətini cəlb etmişdir. Mənanın ardıcıl şəkildə vasitəsilə formalaşması yalnız qrammatik quruluş deyil, həm də qədim türk sivilizasiyasının dünyagörüşünü və məntiqi düşüncə tərzini əks etdirir. Bu məqalə aqqlütinasiyanın türk dilinə uzun tarixi inkişaf prosesində gətirdiyi həm üstünlükləri, həm də çətinlikləri araşdırır.

Aqqlütinativlik dilə unikal aydınlıq, elastiklik və abstrakt düşünmə imkanı qazandırsa da, eyni zamanda xüsusilə müasir dil təsnifatı sistemlərində və dilin daxili məntiqini bilmədən ona yanaşan alimlərin işlərində problemlər yaratmışdır. Avromərkəzçi linqvistik çərçivələr çox vaxt türk dilinin həqiqi mahiyyətini kölgədə qoymuşdur.

Türk dili aqqlütinativ (yapışqan, iltisəqi) dil kimi uzun sözləri hecaların ardıcıl birləşdirilməsi yolu ilə yaradır. Bu xüsusiyyət sayəsində 10–15 və daha artıq heca vahid qrammatik quruluşda birləşə bilər.

Bəs mixi yazı sisteminin əsas qurucu materialının türk dili olması faktı necə izah olunur? Doğrudanmı bu harmonik dilin kökləri Orxon, Selenqa və Yenisey çaylarından deyil, ilkin olaraq Dəclə və Fərat sahillərindən su içmişdir?

XIX əsrin əvvəllərində mixi yazının deşifrə olunması bu işarələrlə yazılmış çoxsaylı mətnlərin oxunmasına imkan yaratdı. 50 ildən artıqdır ki, Türkiyə və Azərbaycanda geniş yayılmış “*Şumerlər bizim*” və “*Gilqameş bizimdir*” fikirlərinin elmi əsasını araşdıraraq, mixi yazılı mətnlərin niyə bizə aid olduğunu tədqiq edirəm. Bu, tamamilə könüllü şəkildə aparılmış uzunmüddətli tədqiqatdır.

Hələ aspirantura illərində Moskvada, Lenin adına Mərkəzi Kitabxanada biokimya üzrə dissertasiya üzərində işləyərkən yorulduğum zaman türkologiyaya müraciət edir, xüsusilə mixi yazılı mətnlərlə türk dili arasındakı əlaqələri araşdırırdım. SSRİ-də bu sahə üzrə məktəb olmadığından kifayət qədər material tapmaq mümkün deyildi.

Lakin rus dilinə tərcümə olunmuş alman alimlərinin nadir əsərlərini oxuyarkən qədim mətnlərdə tərcümə olunmamış bir çox sözlərin türk sözlərinə bənzədiyini müşahidə etdim. Bu məqamlar məndə ümid yaratdı. Vətənimdə olarkən artıq belə nəticəyə gəlmişdim ki, “şumer dili türk dilinə çox yaxındır”. 1990-cı illərdə ABŞ-a köçdükdən sonra Vaşinqton Universitetinin zəngin kitabxanasında bu ideyanı daha dərindən araşdırmaq imkanım yarandı.

Yeni sahədə ədəbiyyatı öyrəndikdən sonra aydın oldu ki, xarici alimlər mixi yazılı mətnlərin deşifrə olunmuş sətirləri ilə işləyərkən molekulyar genetikani xatırladan primitiv “klonlaşdırma” metodundan istifadə etmişlər — kobud və sadələşdirilmiş.

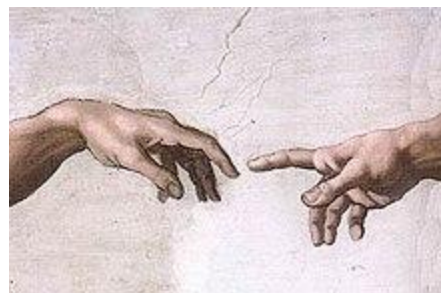
Klonlaşdırma nədir?

“*Klonlaşdırma*” termini qədim yunan sözü **κλών (klon)** — budaq, zoğ, nəsil sözündən yaranmışdır. Bu, cinsi çoxalma olmadan canlı fərdə bənzər nüsxənin—vegetativ çoxalma və ya partenogenez yolu ilə yaradılması metodudur. İlk dəfə mikrobiologiyada, sonra bitki genetikasında geniş tətbiq olunmuşdur.

1996-cı ilin iyulunda İngiltərənin Roslin İnstitutunda Ian Uilmut (Ian Wulmut) [17-58] klonlaşdırma yolu ilə “Dolli” adlı quzu əldə etdi. Klonlaşdırma yalnız biologiyada deyil, mədəniyyət və incəsənətdə də mövcuddur. Məsələn, 1993-cü ilin noyabrında **Time** jurnalında Mikelancelonun “Adəmin yaradılışı” əsərinin detallı manipulyasiya olunaraq Adəmin əli beş eyni əl kimi “klonlaşdırılmışdır”.

Şəkil 1. Mikelancelo: Kiçik, lakin dinamik

<https://thisisagenericurl.wordpress.com/wp-content/uploads/2015/04/michelangelo.jpg>

Bu təsvir klonlaşdırmanın guya ilahi mənşəli olduğu ideyasını irəli sürürdü. Bibliya istinadlarına əsasən fərziyyələr yarandı ki, Tanrı Adəmi torpaq materialından klonlaşdırmış, sonra onun qabırğasından götürülmüş somatik hüceyrədən Həvvanı yaratmışdır. Dollinin doğulmasından sonra klonlaşdırma ideyası elmi-fantastik ədəbiyyat və kinoda əsas mövzulardan birinə çevrildi.

Şəkil 2. Müasir müəllif klonlaşdırmanı Tanrıdan qaynaqlanan anlayış kimi təsvir etməyə çalışır – sağdakı əl Allahın əlidir.

Uzun və yorucu araşdırmalardan sonra, 1994-cü ilin Novruz gecəsi belə nəticəyə gəldik:

“Mixi yazılı mətnlər türk dilindədir. Lakin Qərb alimləri işarələri düzgün oxusalar da, durğu işarələri olmayan və olduqca mürəkkəb heca əsaslı yazı sistemindəki sətirləri düzgün modelləşdirə (‘klonlaşdır’) bilmirlər.”

Nəticədə onlar yazının qrammatik strukturunu darmadağın edir, morfolojiyanı və sintaksisi qayçılayır, məkanı, cəhəti, istiqaməti dolaşmaq salır,

mətnlərin ilkin semantikasını anlamır və hər şeyi təsadüfi şəkildə tanrı və ilahələrlə əlaqələndirirlər. Bir növü cəngəlliklərdə kompassız itmiş itgin təsiri bağışlayırlar. Beləliklə, ata-babalarımızın bizə miras qoyduğu zəngin hikmət təhrif olunur.

“Tanrıdan qaynaqlanan” model kimi anılan klonlaşdırma Mikelancelonun əsərindən alınmış “İlahi əlin” “İlahi” modelləşdirmə surətini yaradırsa, aqqlütinativ və həmahəng türk dilinin “klonlaşdırmasından” alınan model eyni ilə Anadangəlmə əl deformasiyalarını (Congenital hand deformities) [1-66] xatırladır.

Şəkil 3. Əslində türk dilinin “klonlaşdırılmasından” alınan süni dillər “Anadangəlmə əl deformasiyalarını” andırır.

Uydurma şumer dilində sanki birinci erktodaktil (*daktilos-dáκτυλος qədim yunanca barmaq*) pozisiyasıdır - əldə barmaqlardan biri və ya ikisi çatışmır.

Uydurma akkad dili sanki barmaq falanqalarında amniotik membranın yırtılması nəticəsində lifli zolaqların barmaq falanqalarını sıxıb onları düyünə bənzətməsi prosesi kimi proses baş verir.

“Urartu” termini də 19-cu əsrin uydurma məhsuludur. Türk dilindəki sözlərin sonuna “e” sonluğu artırmaqla yaranan “dildir”. Sanki dil əldə əlavə 6-cı barmaqla doğulmuş körpəni andırır.

“HaldinE uzmasınE işpuinishE uinishE SerduriE hinishE”-Hmayakyan və həmkarlarının [9-] fikrincə bu, “Urartu dilidir”.

Şəkildə sonunucu makrodaktili pozisiyasını andırır, yəni sanki barmaqlardan birinin yoğun olması ilə fərqlənir. Türk dilindən yaranmış Hetit və ya Elam dilləri bu növ deformasiyaya bənzəyir.

1994-ün Mart ayından biokimyəçi kimi elmi fəaliyyətimizdə zədələnmiş mixi yazılı mətnlərin bərpası üçün klonlaşdırma (modelləşdirmə) metodunu tətbiq etməyə qərar verdik [11-].

Altı minillik “ölü dildən” yeni canlı “klonun” alınmasının anomal mexanizmi

Aşağıda hecalarla verilmiş yeddi sətir defislərlə ayrılmış ilkin fraqmentlər gil lövhədən oxunan hecalardır. Biz onları türk dilinin canlı donor somatik hüceyrələri kimi qəbul edirik.

Bu bölmədə mixi yazını deşifrə etmiş alman alimi W.H.Ph. Römer [12-76] və biz tərəfdən eyni mətn üzərində tətbiq olunan “klonlaşdırma” yanaşmaları müqayisə edilir.

Römerin “Enlilə himn” adlandırdığı mətnin ilk sətirlərinə baxaq:

- 2.hul-la zalag-ga-am su-be-esh sud-zu mu-ra-ash
- 3.nam-gur-ra-zu shi-im-bal-e-ne zi-zu shi-im-e-ne
- 4.(Gloss: i-ta-am-mu)

2. sa-gid-da-am
3. a-a En-lil İş-me Da(-gan)-na nam sipa kalam-ma mu-nes-um-ma
4. ul-she he-ak-e gish-gi-gal-sa-gi-de-bi-im

Römer bu sətirləri sanki şumlayaraq onları tanınmaz hala salır:

2. [hulla] [zalgam] [subeesh] [sudzu] [muraash]
3. [namgurrazu] [shiimbalene] [zizushimene] ...
6. [aa] [Enlil] [İshme] [Daganna] [nam] [sipa] [kalamma] [munesumma]
7. [ulshe] [heake] [gishgigalsagidebiim] [11; 2; 5].

Bu verdiyimiz nümunələrdə hər düz mötərizədə təqdim edilən ballastların hər biri,

Römerin fikrincə, müstəqil sözdür. Ancaq, əslində onlar torpaq altında minilliklər qalmış donor materialından götürülmüş blastosistə bənzəyir. Lakin bu “klon” güclü genetik mutasiyalara uğramışdır və nəticədə ortaya çıxan mətn semantik baxımdan xəstə və qüsurlu olur.

Blastocyst

Şəkil 4. Blastosist

Römerin üçüncü “klonu” da eyni dərəcədə qeyri-təbii görünür:

[namgurrazu] [shiimbalene] [zizu] [shiimene]

Bu, mutasiyasız, təbii klon aşağıdakı kimi görünməlidir:

[nam] [gurra] [çuşim] [bal] [e] [ne] [çuşim] [e] [ne] ...

Bu, türk donorundan əldə edilmiş “klondur”. Və bizim tərcümədə belə səslənir [11; 2;3; 4; 5].

Römerin [12-45] anormal tərcüməsi isə budur:

“*Sevinc içində gedirlər, sənin duanı gətirmək istəyirlər (?)*”

“*Sənin ölçülmən haqqında xəbər — həyatına and içirəm (?)*”

“*Bəli, bu sa-gid-da-dır*”

“*Ata Enlil, Ishme-Dagan — ona verilmiş kahinlik həmişə yerinə yetirilməlidir (?)*” Sual işarələri müəllifin öz qeyri-müəyyənliyinin, qeyri sabitliyinin nümunəsidir.

Bu tip “klonlaşdırma” mətnlərin qəsdən dağıdılması ilə eyni mahiyyət daşıyır. Aqqlütinativ quruluşdan istifadə etməklə süni “şumer dili” yaradılır və qədim mətnlərin semantik bütövlüyü ilə yanaşı, onun fiziki, bioloji, təbii tutumu - mənası məhv edilir.

Türk klonlaşdırma metodu ilə yenidən qurulmuş mətn

Tərəfimizdən modelləşdirilmiş və semantik baxımdan bərpa edilmiş variant:

2. Höllə çalək (cəld), qəm üzüb eş, cütçüm uraş (uğraş),

3. Nam gurrayıb çuşim bal (fıfıra) tək, nəçün çuşim?

4. Ə nə itammu (Ə bəs nə yeyək?). [11-156].

Bu variantda semantika həyat, zəhmət, çörək və əmək fəlsəfəsini əks etdirir.

Aqqlütinativlik haqqında bir neçə söz

Müharibə illərində uşaqlıq dövrümüzdə biz türk dilinin aqqlütinativ xüsusiyyətini zehni məşq kimi istifadə edirdik. Uzun və mürəkkəb sözləri tələffüz etmək yaddaş və düşüncə çevikliyini artırır:

Elektrikləşdirdiklərimizdəndirlərmimi?

Tərbiyələndirdiklərimizdəndirsinizmi?

Amerikanlılaşdırdıqlarımızdandırlarmı?

Azərbaycanlılaşdırdıqlarımızdandırmısınız?

Dildəki bu fenomen tərəfimizdən “*Meqa-aqqlütinasiya*” adlandırılır [6-].

Tibbdə aqqlütinasiya immun reaksiyadır - zülallar orqanizmə düşmüş yad cisimlərə yapışaraq onları neytrallaşdırır. Türk dili də bu cür “yapışqan” struktur gücünə malikdir. Lakin bu güc yanlış şərh edildikdə dilin özünə qarşı yönəlmiş destruktiv mexanizmə çevrilir — *sklerodermiya* xəstəliyinə bənzər şəkildə. Skleroderma dəri, qan damarları, əzələlər və daxili orqanlarda dəyişikliklərlə nəticələnə bilən autoimmun xəstəliklər qrupudur [13-].

Avropa alimləri bu xüsusiyyətdən istifadə edərək əslində türkcə olan mixi yazılı tək dildən şumer, akkad, urartu, elam və digər süni dillər “yaratmışlar”. Beləliklə, min illər öncə gil lövhələrə bitdi edilmiş qədim Türk dilinin generativ potensialı süni dil konstruksiyalarının əsasına çevrilərək heçliyə vardırılmışdır.

Akkad, Assur, Urartu, Elam və Etrusk dil nümunələri üzrə analiz

Aqqlütinativ türk dilinin generativ quruluşunun yanlış tətbiqi nəticəsində süni şumer dilinin yaradılması prosesi digər qədim dillərin şərhində də özünü göstərir.

Əslində türk dilində olub, avropalı alimlərin istədikləri kimi tərcümələrinə verdiyi süni dillərdəki nümunələrə nəzər salmaq.

I. Akkad dili

P.A. Beaulieu (Biolio) [7-] tərəfindən təqdim olunan mətn:

1. 7 GUR ZU.LUM.MA
2. e[sh-r]u-u sa kash-sha-a
3. DUMU.MÍ LUGAL NA-shu-kun-ARHUSH
4. lu qal-la-shu
5. ana E.AN.NA ...

Bu mətni o belə tərcümə edir:

“Padşahın qızı Kaşşaya Eanna məbədi adından onun xidmətçisi Nəbu-Şukun-Remudan tərəfindən 7 kurru xurma hədiyyə aldı. ... ”

Nə böyük tarixi hadisə, nə böyük səadət !! Tarixi möcüzələrdən biri olan “Nəbuhədnəzzərin asma bağları”nın sahibi öz xidmətçisindən “7 kurru xurma hədiyyə alıb”?! Tarixi yazılı mətnlərimizi bu qədər mənasız söz yığınınə çevirməkdə görəsən məqsəd nədir?

Bu cür izahlar real həyatdan uzaqdır.

Bizim modelləşdirmədə, mətn kimyəvi prosedən danışır və altunun (qızılın - Au) civə vasitəsilə filizdən ekstraksiya edildiyini ortaya qoyur:

“7 CUR (UDUM) SÜLİMA [Z]ƏHƏRÜYÜ (Civə-Hg) sa[y] kasaya ... ” [2]

Beləliklə, bu material üzərində işləyən zaman Harvard universitetinin əməkdaşı olmuş professorun heçliyə və yalana çevirdiyi “qızıl” mətnin texnoloji və praktiki mahiyyəti və həyatı əhəmiyyəti ortaya çıxır. Həqiqi “klonlaşdırmada” “7 kurru xurma” deyil, həqiqi altun alınır.

II. ASSUR DİLİ

15. shi-rik-ti ilani^[mes] rabui^[mes] ina puhri-shu-nu”

“Kimsə bu yazını yağlarsa, onu onun allahı ortadan parçalar” [8-87]

Tamam yanlış tərcümə:

Bisutin Dara yazısından plagiatlıqdır. Dara, yazını daşla, metalla pozanı hədələyirsə, Greyson, Levin [8] yağlayanı hədələyirlər. Qayasəthi yazıya yağ çəkmək – mənasızlığın son həddidir.

Həmin yazının türk dilində semantik bərpası onun tarixi dəyərini üzə çıxarır:

“Şərikdir, il anıməz, Rəbu timəz, yenə puhrisunu.”

Luristanın Kəbir Kuh dağındakı qayasəthi mixi yazılı iri mətndə söhbət əvvəldən axıra kimi Hindistandan Zaqros dağ ətəklərinə təzə köçüb gələndə mövcud olan Türükkü dövlətinin yanında – təqribən Baktriyada - köç salmış fars tayfasının lideri Haxameşə müraciətdir. Bu misradasa bilavasitə deyilir: *bin adın dilinə*

gətirməz) [Haxameş] şərikdir ki (borcludur ki), Türükkü dövlət başçısı ANŞARIN qarşısında baş əyəndə onun buhurunu da yandırısın.

Yandıranda ətraf mühiti digər iylərdən təmizləyən və emosional əhvalı yüksəltmək keyfiyyətinə malik müqəddəs fimiəm tüstüsü buraxan və xidmət zamanı kilsələrdə geniş işlədilən buhurdan (incense və ya olibanum, rusca ладан – latınca Boswellia) gedir söhbət.

III. URARTU DİLİ

1989-da İlandağda aşkar etdiyi qayasəthi yazının foto surətini çıxarıb Yerevana aparmış o zaman oranın Arxeologiya institutunun direktoru olmuş İqumnov V.A. əməkdaşları ilə [9] gil yazılı mətni tələm-tələsik “Naxçıvanda Urartu dili” kimi “açaraq”, İtaliya jurnalında nəşr etdirmişdir. Beş xətdən ibarət mətnin birinci misrası belə oxunur:

^(D)Hal-din-i[e] ush-ma-shı-‘ne’ Ish-pu-u-ne-she ^{mxv}Sar-dur-ie bad hi-[ne-she] [KA](?)

“Haldilere, Sardur oğlu hökmdar İşpunye elan edir”-Yerevan müəlliflərinin “Urartu” dili hesab etdikləri bu misradan tərcümə belədir.

Misra türk dilindədir və düzgün oxunuşda aşağıdakı məna alınır:

“Haldi uzması (sazişi) nə işbu (nə bic) oynisə, Sarduri bəd hinişə (qəzəblənə).”

Bu, siyasi-hüquqi məzmunlu müqavilə formuludur və biz, onu, Hmayakyanın oxunuşuna düzəliş vermiş İtalyan urortoloqu Mirzo Salvininin [14] transliterasiyasından tərcümə etmişik. Göründüyü kimi, türkcə ‘nə işpu oynisə’ adlı “donordan” hay müəllifləri [9] “urartuca” “Sarduri oğlu hökmdar İşpunye”ni klonlaşdırıblar.

IV. ELAM DİLİ

Şəkil 5. Arxadakı qadın fiqurunun hər iki əlində tutduğu şamlarla xanımlar talelərinə baxdırmaq üçün müdrək Şeyxə müraciət edirlər.

Bu hecalarda isə onun xanımlara verdiyi cavab öz əksini tapıb:

SI-NIQ-ŞAM-NA-RIN
SU-SU NA-E-RU WA
RAD-AD-DAD

Luvr muzeyində saxlanılan və Elam dili nümunəsi kimi qələmə verilən bu yazının müəllifi Maurice Lambert [10] onu:

“Susada (Elam-T.A.) "Sukalmah" hökmdar sülaləsi lap ilk günlərindən” kimi yozub, hətta onu məqaləsinin başlığına da çıxarır. Bizim “klonlaşdırmada” mətn

“Sınıq şamnarın süsünə yerü və rad addad.” formasını alır.

Sınıq şamnarın süsünə (süsültüsünə) yerüb (yeriyib, yürüyüb) və rad addad (rad- gurulda, gurşad kimi çax). Və ya, Sınıq şamnarın süsünə (süsültüsünə) yürüyüb də rəd addad (gələcəyə iz qoy, əks-səda sal). [5]

Uluların zəngin həyat təcrübəsindən doğan və atalar sözü həcmində olan bu cür fəlsəfi ibarələrımız hansısa “Sakkalmah dinastiyası” adı altında məhv edilir.

V. ETRUSK DİLİ

Sağdakı etrusk güzgüsü arxasında yazı:

ELER OEOIU CALNINA

Türk dilində belə səslənir:

“ELƏR OY-OYU GƏLNİNƏ...” [18]

Mənası: “Gəlininə yandıxlıx verir...”

Avropa şərhində isə “gəlinə” sözü qədim Roma həkimi və əczaçısı Qalen kimi təqdim edilir — bu isə elmi metodologiyanın yanlış tətbiqinə nümunədir.

Şəkil 6. Bəzək salonunda qadına təzə çıxmış güzgü təklifi

“PARTENOGENETİK DİLLƏR” NƏZƏRİYYƏSİ

Klonlaşdırma -Molekulyar genetikanın mövzusu kimi, cinsi çoxalma olmadan eyni fərdin yaradılması prosesini araşdırır və həyata keçirir. Təbiətdə bu proses partenogenez adlanır.

Bu nəzəriyyənin banisi Alan R. Templetonun (1982) "Partenogenezin Kəhanətləri (Peyğəmbərləri)" əsəri [15;16], cinsi əcdadlardan telitokus (yalnız diş) populyasiyalarının necə yarandığını araşdıraraq, cinsi olmayan çoxalmanın və ya "bakirə doğuşun" bioloji təkamülünü araşdırır. Və İncildəki İsa peyğəmbərin cinsi əlaqə olmadan doğuşunu nəzəriyyəyə misal göstərir.

Bizə görə, türk dilinin “genomu” əsasında yaradılmış süni qədim — *şumer, akkad, urartu, elam* və s. dillər “partenogenetik-bakirə, lakin eybəcər doğmuş dillərdir”: kimliksiz, mahiyyətsiz, predmetsiz və mənasızlıq simvolu olan süni konstruksiyalar dili.

Maraqlı fakt: türk dilində sual şəkilçisi olan “~ dumu?” guya ən müxtəlif “mənşəli qədim dillərin” hamısında “oğul” kimi tərcümə olunur. “DUMU-MI” və ya

dumu-dan sonra digər şəkilçi gələndə isə “qız” kimi izhar edilir. Bu isə sistemli yanlış şərhin göstəricisidir.

AQQLÜTİNASIYA VƏ DİLƏ DƏYƏN DAXİLİ ZƏRBƏ

Aqqlütinativ struktur türk dilinə generativ güc vermişdir, lakin yanlış interpretasiya nəticəsində bu xüsusiyyət dilin özünə qarşı yönəlmiş destruktiv mexanizmə çevrilmişdir. Tibbdəki yuxarıda dediyimiz sklerodermiya xəstəliyində olduğu kimi - sistem öz-özünü dağıdır.

Avropa alimləri türk dilinin bu sintez gücündən istifadə edərək heç vaxt mövcud olmamış “*tarixi dillər*” yaratmışlar.

Nəticələr:

Tədqiqat göstərir ki:

1. Aqqlütinativlik türk dillərinin struktur zənginliyinin əsas xüsusiyyətidir.
2. Bu struktur türk düşüncə sisteminin məntiqini əks etdirir.
3. Aqqlütinasiyanın yanlış şərhə əski türk dilinin (həm mixi yazılarda, həm Etrusk mətnlərində) və mədəniyyətinin düzgün anlaşılmasına mane olan faktır.
4. Bizim yanaşma türk dünyasının qədim yazılı irsinin yenidən şərhə üçün yeni istiqamətlər müəyyən edir.
5. Aqqlütinativ model, yalnız dilçilikdə deyil, genetika, antropologiya, tibb və tarix sahələrində də yeni perspektivlər açır.

Aqqlütinativlik türk dilinin struktur zənginliyinin və məntiqi sisteminin əsasını təşkil edir. Lakin bu strukturun yanlış şərhə qədim yazılı irsin düzgün anlaşılmasına mane olmuşdur. Aqqlütinativ model, yalnız, dilçilikdə deyil, həm də genetika, antropologiya, tibb və tarix sahələrində yeni elmi perspektivlər açır və türk dünyasının qədim yazılı irsinin yenidən şərhə üçün mühüm metodoloji əsas yaradır.

Conclusion:

This study demonstrates that agglutinativity is a fundamental feature underlying the structural richness and logical framework of the Turkic language. Misinterpretation of this structure has hindered accurate understanding of ancient written heritage. The agglutinative model opens new perspectives not only in linguistics but also in genetics, anthropology, medicine, and history, providing a methodological foundation for reinterpreting the ancient written legacy of the Turkic world.

ƏDƏBİYYAT:

1. American Academy of Orthopaedic Surgeons. Congenital Hand Differences (<http://otyhoinfo.aaos.org/en/diseases-conditions/congenital-hand-differences/>). Last reviewed 7/2020. Accessed 7/5/2023.r
2. Азертюрк Тариел (2017). Генезис тюрка и тюркского языка. На основе клинописи, Бишкек, Уулу Голоор, в двух томах, 1294 с, на русском языке.

3. Азертюрк Тариел (2018). Генезис тюрка и тюркского языка. На основе клинописи, Нью Йорк, “Liberty”, Санкт Петербург СуперИздательство, в двух томах, 1294 с, на русском языке.
4. Азертюрк Тариел (2018). Генезис тюрка и тюркского языка. На основе клинописи, Баку, AFpoligrAF в двух томах, 1294 с., на русском языке.
5. Azerturk Tariyel (2024). Genesis of the Sumerian and Etruscan Turks and Their Language. Based on Cuneiform and Etruscan Script, iUniverse, USA, IN, Bloomington, 902pp. in English.
6. Azərtürk Tariyel (2004). Mixi yazılı Azəri Türk dilinin qrammatikası. Bakı, Nurlan, Sietl, “Tariyel V. Ali” İnc., 247 s., azərbaycanca.
7. Beaulieu P.A. (1998). Ba`u- asitu and Kashshaya, Daughters of Nebuhadnezzar II, *Orientalia*, Vol. 67, FASC 2, pp. 173-191.
8. Grayson. A.K., Levine L.D. (1975). The Assyrian Relief From Shikaf-i Gul-Gul, *Iranika Antiqua*, Vol.11, pp. 29-38.
9. Hmayakyan.S.G; Igumnov.V.A; Karagozyan.H.H.(1989). An Urartian Cuneiform Inscription from Ojasar-Ilandagh, Nakhichevan. *SMEA (Studi Micenei ed Edgo-Anatolici) Fascicolo XXXVIII*, Roma, pp. 139-151.
10. Lambert. Maurice (1966). The earliest history of the "Sukalmah" dynasty (1990-1970 BC) belongs to the Shusha cylinders", *Iranica Antiqua* vol. VI, pp. 34-66.
11. Nüvədili.Vəli. Tariyel (1997). “Əcdad”, “Tariyel V. Ali” Inc. Seattle, s. 42, 472 s., in Azerbaijani.
12. Römer W.H.Ph. (1993). Die Hymnen des Ishme-Dagan von Isin, *Orientalia*, vol. 62, FASC 2, p.91-101.
13. Rodnan G.P., Bendek T.G (1962). An historical account of the study of progressive systemic sclerosis (diffuse scleroderma). *Ann Intern Med.*, Aug; 57:305-319.
14. Salvini Mirjo (1998). Eine urartaische Felsinschrift in der Region Nachicevan. *Zeitschrift für Archäologie* 88/1: 72-77.
15. Templeton. A.R. (1982). The Prophecies of Parthenogenesis. In: Dingle, H., Hegmann, J.P. (eds) *Evolution and Genetics of Life Histories. Proceedings in Life Sciences*. Springer, New York, NY. https://doi.org/10.1007/978-1-4684-6270-8_6.
16. Templeton. Alan R. (2006). *Population Genetics and Microevolutionary Theory* 2nd Edition, Oxford, Wiley-Blackwel, United Kingdom 768 p., in English.
17. Wilmut Ian , Campbell Keith , Tudge Colin . (2001) *The Second Creation : Dolly and the Age of Biological Control*, Harward University Press.
18. <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/248153>

Tariyel Azerturk
Center for Sumerology–Etruscology–Turkology.
Seattle, USA

tarikatv@frontier.com

**AGGLUTINATIVITY AS BOTH THE STRENGTH AND THE CHALLENGE
OF THE TURKIC LANGUAGE: HARMONY, SYNCRETISM,
CONSERVATISM, AND THE RECONSTRUCTION
OF CUNEIFORM TEXTS**

ABSTRACT

This article explores the dual nature of agglutinativity in the Turkic language—both as a fundamental feature shaping linguistic harmony, semantic depth, and logical structure, and as a source of methodological difficulty in restoring ancient cuneiform texts. The author argues that misinterpretations of agglutinative structure within Western linguistic traditions contributed to the artificial construction of languages such as Sumerian, Akkadian, and Urartian. The paper introduces a “cloning (modeling)” method for reconstructing damaged ancient texts and demonstrates the intrinsic connection between agglutinativity and Turkic cognitive structure.

Keywords: Agglutination, Turkic language, cuneiform texts, cloning method, Sumerian, Akkadian, Urartu and Etruscan languages, ercto -, poly-, and makrodaktyly and amniotic band, macrolinguistic structure, modeling

АННОТАЦИЯ:

В статье исследуется двойственная природа агглютинативности тюркского языка -как основного фактора гармонии, семантической глубины и логической структуры языка, а также как источника методологических трудностей при реконструкции клинописных текстов. Автор показывает, что неверная интерпретация агглютинативности привела к искусственному формированию так называемых шумерского, аккадского и урартского языков. Предлагается метод «клонирования (моделирования)» для восстановления древних текстов и раскрывается связь агглютинативности с когнитивной системой тюркского языка.

Ключевые слова: агглютинация, тюркский язык, клинопись, метод клонирования, шумерский язык, аккадский язык, язык урарту, этрусский язык, структура языка, ерктодактил, амниотические связки, поли-, и макродактил, моделирование.

Rəyçi: Filologiya elmlər doktoru, professor İsmayıl Kazımov